

2002

השבוע מלאו שלוש עשרה שנה למערכת הנוכחית של העולם הזה. היה זה ערב פסח, תש"ו, כאשר קבוצה של חיילים, שפשוטו זה עתה את מדינתם, רכשה את העולם הזה והפכה אותו לכלי נשק במאבק על דמות המדינה. מאז עברו 676 שבועות, בהם הופיעו 685 גליונות.

לפי המסורת היהודית, בן שלוש עשרה מקבל על עצמו את עול המיצוה. כלל זה אינו חל על מערכת זו: היא קיבלה על עצמה את עול המיצוה ביומה הראשון, והוא לא ירד משכמה מאז, אף לא במשך שבוע אחד.

השבועות האחרונים של השנה ה'13 מעידים על כך. לפחות ארבע פעמים, במשך שבועות אלה, מילא העולם הזה תפקיד ששום עתון אחר לא היה מוכן או מסוגל למלא אותו:

● **בפרשת שמיני** קרע העולם הזה את קשר השתיקה והטיטושוש. בעוד שכל שאר העתונים, ללא יוצא מן הכלל, העמידו פנים כאילו זוהי פרשה פרטית של פקיד פלוני שסרה, הוכיח שבועון זה כי הפרשה אינה אלא חלק קטן ממסכת שוחד אדירה, בה שותפות המפלגה הדתית-לאומית יחד עם כל שאר המפלגות של המישטר הקיים.

● **במאבק על המימוש הצבאי** לא עמד העולם הזה לבדו, אלא היה חלק מקואליציה ציבורית גדולה, המייצגת את הרוב במדינה. אך אי אפשר היה לשכוח לרגע כי העולם הזה היה חלוץ הקואליציה הזאת, כאשר התנגדותו

מוכנים להקריב מאמה או להסתכן במאומה. טענה זו לא באה בבימה אלא כדי להצדיק את השתלטותם בעיני עצמם. כאילו אמרו לעצמם: אנשי העולם הזה אמנם צושים, מקריבים ומסתכנים — אבל אין הם מכובדים, וממילא אין צורך לעזור להם או להתחרות בהם.

★ ★ ★
לגופה של הטענה, די אם אזכיר כמה עובדות: העולם הזה הוא כיום השבועון הנפוץ ביותר בישראל, ואחד משלושת העתונים הנקראים ביותר במדינה. חשוב יותר: העולם הזה הוא כיום השבועון הפוליטי היחיד במדינה, המגיע אל ההמונים הרחבים. חשוב עוד יותר: העולם הזה הוא המיפעל היחיד במדינה כולה שאינו תלוי במאומה בחסדי השלטון, העומד לחלוטין מחוץ למעגלי הכלכלה של המישטר הקיים, מחוץ למעגלי השוחד והכפייה. איני מזכיר עובדות אלה לשם התפארות. כוונתי להציג שאלה פשוטה ביותר: מדוע לא הצליח שום שבועון או עתון בלתי-תלוי אחר בארץ להתקיים? מדוע נפלו כמו ובוים כל שאר השבועונים, ביניהם אף שבועונים שנתמכו על-ידי מפלגות עשירות, ושעמדו לרשותם קרנות גלויות וסודיות?

מדוע התמוטטו, גם מחוץ לעתונות, כל שאר המיפעלים הבלתי-לתיים, שעוררו על עצמם את זעם השלטון? אפשר להוכיח דברים בדרך השלילה. את נכונות דרכו המעשית של העולם הזה אפשר להוכיח בדרך זו: ששום עתון או מיפעל אחר, בעל מטרות דומות, שהלך בדרך

עד כי נידמה ששוב אין ויכוח עליה, ששוב אין צורך אלא במעשים לביצועה הפוליטי. כדוגמה לטענה זו אפשר לצטט את מכתבו של הקורא יצחק רון, שפורסם במדור המכתבים של העולם הזה (1326). נאמר בו, בין השאר:

"אין ספק שיש להכיר בהעולם הזה ככוח ציבורי בעל השפעה רעיונית-אידיאולוגית... לא-מבוססת כל עיקר... אולם כגורם חברתי משפיע עלול העולם הזה להתנוון. (כי) גם המנגינה הנאה ביותר, אם תישמע מדי שבוע ללא גיוון שהוא, שוב אין בכוחה להתח אתגר למאזיניה... מאות המילים המודפסות מדי שבוע, שחור על גבי לבן, אינן יכולות להוות, לאורך ימים, תחליף למעשים...".
בהזכירו את הסימפוזיון האומלל של ניו אוטלוג, הוסיף הקורא רון: "מדוע, למשל, לא יהיו מופיעי-ראיה מסוג זה מצדכם? מי מפרעי לבעלי המחשבה הזו עזות שמאחורי המילים המודפסות בהעולם הזה לארגן סימפוזיון בשם, דרכים חדשות לשלום ישראל ערב?"
"כולנו הבנו כבר שפאשיזם, בטחוניזם וכד' אינם האידיאל בשבילנו. אנו מעדיפים, סוציאליזם חופשי — אבל בפעולה."

★ ★ ★
אודה שלא ירדתי לגמרי לסוף דעתו של הקורא רון. מדוע סבור הוא כי סימפוזיון חריפתי בעל-פה, המגיע לכמה מאות זוגות-אזוינים, חשוב יותר מאשר סימפוזיון שבועי בכתב, המגיע לרבות זוגות-עיניים?
אך לא זאת הנקודה העיקרית. חשובה יותר הנקודה שבגללה כיניתי סטייה זו בשם "ביצועי-סטייה": ההפרדה המחוללת בין "מילים" מכאן, ו"מעשים" מכאן. כל המפריד הפרדה כזאת, הריהו צועד את הצעד הראשון בדרך הביצועי-סטייה של אלה מזלזלים ב"מילים", ב"רעיונות", ב"אידיאולוגיות", ב"מילוליות". נידמה להם שאין צורך בכל אלה, שדי ב"ביצוע" יעיל של "משימות". אין הם מבינים כי "משימות" אלה עצמן אינן אלא תוצאה של "אידיאולוגיה". בשללן, כפי שנידמה להם, את כל האידיאולוגיות, הם מקבלים, למעשה, באופן עיוור את האידיאולוגיה הקיימת, שגובשה על-ידי סביבה לפני שני דורות.

כל מהפכה גדולה היא, קודם כל ומעל לכל, פרי עלייתם של רעיונות חדשים. שום ביצועי-סטייה לא חולל מעולם שינוי חברתי גדול. כל מהפכה אמיתית היתה פרי עמלם של מנהיגים שהיו אנשי-מחשבה ואנשי-מעשה גם יחד, שגיבשו מיסגרת רעיונית חדשה באמצע של שנים, ושהקדישו שנים נוספות לניהול תעמולה יום-יומית ושבוע-שבועית למען הפרת-המסורת.

כל גליון של העולם הזה הוא מסכת-תוחמים — צורך פגזים המטירה את השטח מן השקרים המוסכמים של אתמול, והמכשיר אותה לשינוי-הערכים הגדול של מחר. כבר ריינו 685 מסתים כאלה — וכל שבוע נוסף, כל גליון נוסף, מקעקע את חומות השקר, מגביר את מחנה שוהרי-השינוי, מגבש אותו למשימות החדשות.

★ ★ ★
האם יכול הקורא רון לתאר לעצמו לרגע מה גודל המאמץ המושקע בכל גליון של שבועון זה? האם הוא מעלה בכלל על דעתו במה כרוכה הוצאתו הסדירה של העולם הזה. שבוע אחרי שבוע, חודש אחרי חודש — כאשר כל זרועות המישטר הקיים פועלות נגדו ללא הרף; כאשר מנגנון-החושך מגויס לסתימת מקורות האינפורמציה שלנו; כאשר קיימת סכנה מתמדת של הישנות מעשי-האלימות שבוצעו נגדנו בעבר; כאשר מערכת ההאזנה, הביטוח והעיקוב אחרינו, היא מציאות-קבע; כאשר הטרסט הממלכתי-הסתדרותי העצום מחרים אותנו מבחינה כלכלית; כאשר כל כלי-הביטוי של המישטר מנהלים נגדנו מסע השמצות טוטאלי, שלא נפסק לרגע במשך 13 שנה; כאשר איננו יכולים לסמוך על זרועות של איש מלבדנו; כאשר אין עומדים לרשותנו שום אמצעים, מחוץ לאותם שהם פרי עמלנו שלנו?

אין לנו שום ריגשי-נחיתות לעומת הביצועי-סטייה. אילו רצינו, היינו יכולים לטעון כי הוצאת העולם הזה היא כשלעצמה מלאכת-מחשבת של ביצועים מוצלח. היא בודאי מחייבת כשרון ביצועי-סטייה גדול יותר מאשר ניהול מנגנון ממלכתי מסויים, הנהנה מקרנות בלתי-מוגבלות, מכוונות-אדם ככל הדרוש ומהגנה צנוורלית מתמדת מפני כל ביקורת. ושוב: אין פירוש הדבר שאנו מזלזלים ב"פעולות" שמזוץ לעתון, דחאק בימים האחרונים, במאבק על המימשל הצבאי, הוכיחו עורכי העולם הזה כי הם מוכנים ומסוגלים לנהל פעולות ציבוריות בממדים נרחבים, בראותם שהשעה כשרה לכך. אלא שלגבי דידנו, הוצאת העולם הזה היא "פעולה" כמו כל פעולה אחרת — ובשלב הנוכחי, הפעולה החשובה ביותר.

★ ★ ★
דבר אחד אני רוצה להבהיר, גם לפורטיאנים וגם לביצור-עיסטים: פעולתנו במיסגרת העולם הזה אינה המילה האחרונה שלנו. כבוא המועד נרחיב את המאבק לחיותות נוספות. אולם אנו עצמנו נחלים על המועד, ואנו עצמנו נקבע את שדה הקרב. ניפגש בו, קורא יקר, כפי שנפגשנו מדי שבוע עד היום.
עם תחילת השנה ה'14 של פעולתנו המשותפת, אנו חדורים רוח-קרב וחדוות-התקפה כמו בשבוע הראשון, כאשר נטלנו לידנו שבועון כושל והגדלנו תוך ימים ספורים את תפיצתו פי-שלוש. וכמו ביום הראשון, מדריכה אותנו הסיסמה שהפכה לסמלנו:

בלי מורא, בלי משיא-פנים.

אורי אשכול

אחרת, מקובלת יותר על הנפש הפורטיאנית, לא החזיק מעמד.

אינני אומר שהמטרה מקדשת את כל האמצעים. תמיד חייב להיות יחס הגיוני בין המטרה ובין האמצעי. אך במקרה זה המטרה היא כה חשובה, עד כי התנגדותם של הפורטיאנים לאמצעי זה או אחר היא כימעט בלתי-רלבנטית. האם יכול לתאר לעצמו מישור מה היה קורה לחופש-העתורנות במדינה, מה היה קורה לעצם דמותה, אילו היה עולה בידי השלטון, בעזרת הפורטיאנים למיניהם, לחסל את השבועון המסויים?

אין פירוש הדבר שלא עשינו שינוי, שלא עברנו פה ושם את גבול הטעם הטוב, ושלא טעינו מעולם בשיקול. היו מישגים כאלה, והביקורת הפנימית עליהם, במערכת עצמה, חריפה הרבה יותר מכל ביקורת חיצונית.

גם איני מתכחש לעובדה, כי כמה בעצלי הסטייה הפורטיאנית טנאית נימנים עם יידינו הנאמנים, וכי הסתייגותם מפרט זה או אחר בעתון היא כנה. אנו יודעים זאת, ומקחים כי גם יידיים אלה יראו את המציאות כמו שהיא.

הקו העתונאי הכללי של העולם הזה, על שני שערי, הוא תוצאה של המציאות הישראלית — ובתור שכזה, הוא בלתי-נימנע. לא עומד לרשותנו קהל של 200 מיליון אמריקאים, או 50 מיליון גרמנים או צרפתים. אנו חיים במדינה קטנה, בה מצויים בקושי כמיליון קוראי עיברית, בה שולט מישטר של דמוקטוריה פוליטית ושל כפייה כלכלית טוטאלית.

במדינה זו אנו חיים, ועל דמותה אנו נאבקים. את המכשירים לכך לא ניקח מארץ האוטופיה, ולא נעתיק ממדינות בעלות מציאות שונה לחלוטין. את המכשיר עצמנו בעצמנו, תוך כדי התמודדות מתמדת עם המציאות — וכעבור 13 שנה מותר לנו לטעון, בלי בושה, כי זהו מכשיר יעיל עד מאד.

★ ★ ★
הסטייה הביצועי-סטייה באה מן הכיוון ההפוך, ובעיני היא סימפטית הרבה יותר. זוהי הסטייה הטוענת כי "אתם רק כותבים", וכי "אתם לא עושים מספיק". זוהי סטייה חושה, פרי השנים האחרונות. והיא ממלאה אותנו סיפוק-מה. שהרי סטייה זו יכלה להיחלד רק אחרי שקמה שיכבה צעירה שהתחנכה מילדותה על ברכי העולם הזה. המקבלת את השקפת-עולמו מעיקרה,

למימשל הצבאי עוד היתה דמוייה לבגידה במדינה. העולם הזה מילא תפקיד חיוני בניהול המערכה ובהמצאה, והפעם לא רק מעל גבי הנייר, אלא גם במאבק הציבורי ברחוב. ● **בשכית אצ"א** היה העולם הזה העתון היחיד שהתייחס לשבתים בהגנות וגילה את טענותיהם הצודקות. כל שאר העתונים תמכו באופן עיוור בהנהלת אל על, כשעין אחת פוזלת לעבר מודעות-הענק שלה, והעין השניה לעבר כרטיסי-החינם.

● **בפרשת ברנז** היה העולם הזה העתון היחיד שלא נירתם למסעי-הבהלה המפוברק של הממונה על שרותי הבטחון, אלא ניתח את הטענות באופן אובייקטיבי וצלול. תוך כדי כך גילה לציבור שהמסע לא בא אלא לטשטש עסקי-ביש חוש.

דומני שדי בהזכרת ארבע פרשיות אלה, כדי להבליט מה דמותו ומה חשיבותו של העולם הזה בהיכנס מערכת זו לשתנה ה'14.

★ ★ ★
ביום-שנה מסוג זה רגילים להקדיש את המאמר הראשי לטפחות-שכם עצמית חגיגית. אותה על כך הפעם. תחת זאת הייתי רוצה להשתמש בהזדמנות זו כדי להתמודד עם שתי הטענות העיקריות, המושמעות עתה נגד השבועון המסויים. אקרא להן, למען הנוחיות, "הסטייה הפורטיאנית" ו"הסטייה הביצועי-סטייה".

הסטייה הפורטיאנית אומרת: "אתם עושים עבודה טובה מאד. העולם הזה הוא מכשיר חשוב ביותר. אבל אנחנו מתנגדים לעתון מפני שאתם משתמשים באמצעי-תפוצה כמו תצלומי נערות וכתבות על נושאים מגרים. הפסיקו-נא בפרסומים אלה, ואז נהפוך לחסידיכם המושבעים."

כבר הקדשנו מקום רב להיכוח עקר זה, ולא אחזור על דבריו. עלי להודות שבסלוגני כלפי בעלי הסטייה הפורטיאנית קטנה והולכת — כי במקרים רבים נודף ממנה ריח של התחסדות. גרוע מזה: ריח של השתמטות.

הייתי מתייחס לטענה זו באהדה רבה יותר, אילו באה מפי אנשים המשתתפים גם הם במאבק על דמות המדינה, המקריבים קורבנות אישיים, המסכנים את עצמם מבחינה גופנית או חומרית, הנמצאים בפעילות מתמדת וקדחתנית. אך נסיוני מלמד אותי כי טענה זו באה — כימצט תמיד — מפי אנשים שאינם מוכנים לעשות בעצמם דבר, שאינם